

Van Gogh. Vincent van Gogh

„... străduiește-te să afli cât de multe lucruri frumoase poți;
majoritatea oamenilor găsesc prea puțină frumusețe”
(Vincent către Theo van Gogh, ianuarie 1874, scrisoarea 17).

Despre Vincent van Gogh (1853-1890) am crezut multă vreme că a fost doar un hiperestet cu un simț al culorii ieșit din comun; un nebun lipsit de respect față de propriul său trup pe care obișnuia să-l canonească din plin cu absint, ba chiar să-l trimită – fragmentar desigur – prin poștă; pe scurt, un geniu neînțeleș în timpul vieții, dar extrem de apreciat, așa cum le șade bine geniilor, după moarte. L-am plasat, drept urmare, într-un panteon propriu, majoritar de sfârșit de secol XIX, într-o cinstire a căruia m-am încăpățânat, câtă vreme am viețuit la Paris, să locuiesc numai în Montmartre. (Școala mea nu avea și nu are încă nici o filială în apropiere de Arles). Recent însă, o expoziție organizată de londoneza Royal Academy of Arts în parteneriat cu Muzeul van Gogh din Amsterdam mi-a șubrezit oarecum convingerile. Intitulată provocator și sugestiv *Adevăratul van Gogh*, ea întrețese câteva dintre desenele, schițele și tablourile pictorului cu scrisori de-ale sale, trimise cu precădere – dar nu numai – fratelui mai mic Theo (1857-1891).

Rezultatul este extraordinar. Cu începere din 1872 și până în 1890 (pe 29 iulie, când și-a tras un glonte în piept, Vincent avea în buzunar o ultimă scrisoare pentru Theo), misivele au curs fără încetare. De multe ori, ele au purtat mici crochiuri sau acuarele însoțite de scurte comentarii menite să-i arate mezinului la ce anume lucra primul născut. În nenumărate rânduri, ele au adus niscai bancnote sau vreun bilet de bancă dinspre relativ așezatul funcționar al companiei Goupil spre mereu frământatul și chinuitul său frate.

Dintre rânduri, răzbate ecoul strânsei prietenii care i-a legat pe fiii pastorului van Gogh. Theo pare a fi singurul care crede cu tărie în talentul artistic al lui Vincent și îl sprijină pe cât de mult poate. Vincent, la rândul său, e conștient de cât de mult depinde de ajutorul lui Theo și încearcă să-i dovedească, din răspuțeri, că îl merită. Dar nu atât această valoare umană a corespondenței m-a impresionat, cât imaginea artistului care se conturează în filigran.

Imaginea e foarte diferită de cea a unui dement furios, care aruncă pe pânză culori puternice, în combinații violente. Impresionat, ca un demn protestant ce este, de un aforism aparținându-i bătrânului rabin din *Amicul Fritz* al lui Erckmann-Chatrian – „Nu ne-am născut ca să fim fericiți, dar trebuie să facem în așa fel încât să merităm fericirea” – Vincent și-a căutat cu pasiune calea. Și-a făcut cu prisosință meseria de vânzător de artă, până când a înțeles că nu e de el. N-a precupețit nici un efort ca predicator în nefericita regiune minieră Borinage, până când superiorii au considerat că nu corespunde fișei postului. Firește, în momentul în care a înțeles că pictura e menirea sa și singurul leac împotriva răului care-l macină, nimic nu i-a mai stat în cale.

Învață cu înfrigurare, conștient de lipsuri, dar încrezător în calitate: „prima expoziție va fi una de *studii*”. Încearcă tehnici noi, amuzat oarecum de efectul asupra criticii:

„În tabloul meu *Cafeneaua de noapte*, am căutat să dau expresie ideii că această cafenea e un loc unde te poți ruina, unde poți înnebuni, unde poți comite crime –în sfârșit, am căutat ca, prin contrastele de roz-pal, și de roșu ca sângele, și roșu ca drojdia de vin, de verde gingaș, Louis XV și verde Veronese, contrastând cu cele câteva tonuri de verde-galben și de verde-albastru dure, totul într-o atmosferă înăbușitoare, infernală, de un galben livid ca pucioasa, să sugerez misterioasa putere de fascinație a unei cârciumi ordinare.

Și totuși, sub aparența unei veselii japoneze și a bonomiei lui *Tartarin*.

Ce-ar zice, oare, domnul Tersteeg de tabloul acesta, el care, în fața unei pânze de Sisley, cel mai discret și mai tandru dintre impresionisti, a spus cam așa: « Nu mă pot stăpâni să mă gândesc că artistul care a pictat așa ceva era cam amețit ».

Atunci, în fața tabloului meu ar trebui să spună că-i vorba de o adevărată criză de *delirium tremens*.”

Lucrează fără încetare, atât cât sănătatea i-o permite:

„Îți scriu scrisoarea asta încetul cu încetul, în răstimpurile când nu mai am chef să pictez. Lucrul merge destul de bine, mă lupt cu o pânză pe care am început-o cu câteva zile înainte de criză – un cosaș, studiul galben complet, foarte împăsttat, dar motivul era frumos și simplu. Și am văzut atunci în cosașul acesta – un personaj nedeslușit, care luptă cu un diavol în toiul căldurii, ca să-și termine treaba – am văzut imaginea morții, în sensul că omenirea ar fi grâul pe care-l cosește. Reprezintă, așadar, dacă vrei, opusul aceluia semănător pe care am încercat să-l fac odinioară. În moartea acesta, însă, nu e nimic trist, totul se petrece în plină lumină, sub un soare care scaldă totul într-o lumină de aur curat.

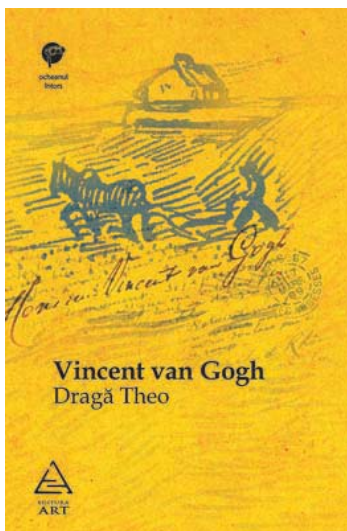
Bine, iată c-am ajuns iarăși aici, nu mă dau, totuși, bătut și pe o nouă pânză o iau de la capăt. Ah, aș crede aproape că am din nou în fața mea o altă perioadă de pictură luminoasă.”

Desigur, n-a fost să fie. Trebuie însă să recunosc că „adevăratul van Gogh” revelat de lectura în paralel a corpusului epistolar și a operei artistice e mult mai credibil și mai atașant decât cel vechi. Asta nu înseamnă, Doamne ferește, că aș fi tentat să locuiesc și altundeva decât în apropierea bazilicii Sacre-Cœur. Aș spune că dimpotrivă.

Ovidiu Olar

Sugestii de lectură:

- www.vangoghletters.org;
- *The Real van Gogh: The Artist and His Letters*, London 2010 [Royal Academy of Arts, catalog de expoziție].

Vincent van Gogh,
Dragă Theo. Scrisori către fratele său.
Selecție, traducere și note de Constanța Tănăsescu.
București, Editura Art, 2008.
ISBN 978-973-124-224-8, 664 pp.